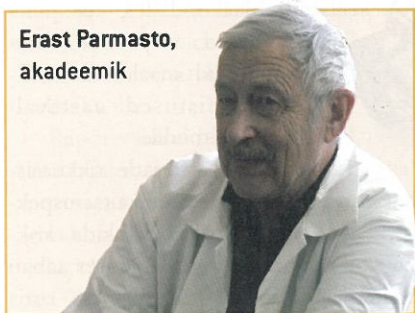

Alt narmastega seened

Erast Parmasto,
akadeemik

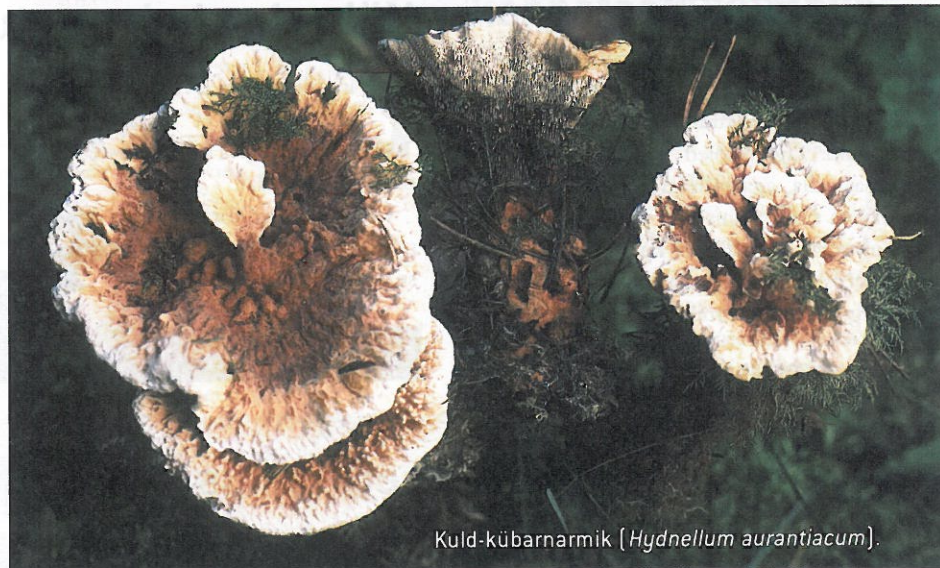
Augusti keskel helistas mu mobiili peale hea inimene ja palus ütelda, kas just praegu metsast korjatud imelik kukeseen ikka kõlbab süüa? Isegi elektronpostiga saadetud seenefotodest on ainult pooled määratavad, kõnetraati pidi kirjeldatuist vaid üksikud. Seekord tuli vastastikune mõistmine hõlpsalt: valkjaskreemi kübara all olid kukeseene voltide või kukeseeniku eoslehekeste asemel tihedalt paiknevad narmad, pehmed ogakesed. Tegu oli hea söögiseenega, tšimnarmikuga, mille sarnaseid mürgiseid seeni meil ei kasva.

Selle loo lugemise ajal on juba oktoober, ma ei tea ette öelda, kas sel aastal õiget seenega pärast kukeseente vohamist enam tulebki. Alt narmastega kübaratega liike peaks tähelepanelik hilisseeneline siiski leidma. Lisaks isuäratavatele tšimnarmikutele ja robustsetele põdramokkadele on meil selliseid veel kolm perekonda: kübarnarmik (*Hydnellum*), kampnarmik (*Bankera*) ja vöötarmik (*Pbellodon*), igas mitu liiki. Õnneks pole nad oma sitke või pea puitunud seeneliha tõttu söödavad, nii kaitsevad need enam või vähem haruldased ja osalt lausa kaitsealused või punasesse raamatusse kantud liigid ennast sellega ise.

Meil on vähemalt seitse kahvatu- või tumepruunide narmastega kübarnarmikut, mis kõik kasvavad metsades. Nende enamasti vöödilised kübarad on sageli lausa vastu maad. Kübar aheneb allapoole lühikeseks jalaks, enamasti on paar või hulk kübaraid üksteisega servipidi kokku kasvanud. Läbilõikes on seen tsooniline, sageli pruunide või sinakate vöötidega. Siiani Eestist leitud liigid on tõenäoliselt seotud ainult või peamiselt okaspuudega, millega moodustavad mõlemale

Koldne kübarnarmik (*Hydnellum auratile*).

Kuld-kübarnarmik (*Hydnellum aurantiacum*).

osalisele kasulikku mükoriisat.

Lisaks pealt pisut sinakatele või roostepruunidele, noorest peast mõnel liigil punakate tilgakestega hõredalt kaetud seentele, kasvab meil kaks oranž- või kuld kollast liiki. Kuld-kübarnarmikul (*Hydnellum aurantiacum*) on kuni 10 cm läbimõõduga kübara serv noorelt kreemikas-valkjast, läbilõikes on jalg oranž, kübar aga valkjast, narmad on 3–5 mm pikkused; kasvab ta kaunis harva kogu Eestis samblastes okasmetsades ja paisatab eelistavat mändi. Koldsel kübarnarmikul (*Hydnellum auratile*) on kuni 5 cm läbimõõduga õhuke kübar üleni

ookeroranž või servas kollane, läbilõikes oranž, nagu jalgki. Narmad on ainult 1–3 mm pikkused. Seda liiki on meil seni leitud väga haruldasena mõnedest Saare- ja Hiiumaa lookuusikuist.

Mõnikümmend aastat tagasi loeti kõik allküljel narmastega kübaratega seeneperekonnad ühte, narmikuliste sugukonda. Tänapäeval teame, et kübara sellise ehituse alusel saab seeni ühendada ainult eluvormi: eosid moodustava pinna suurendamiseks on eri päritoluga seenete evolutsioonis kujunenud sama tüüpi efektiivne lahendus.

6